

A jurta mágikus tere

MAYER ÁRPÁD JURTAKÉSZÍTŐ BESZÉL A SZAKMÁJÁRÓL

dr. habil Gerencsér Kinga
c. egyetemi tanár

A jurta a vándorló nomádok, jellemzően a közép-ázsiai és kelet-szibériai nomád török és mongol népek favázra épített kerek nemezsátra. A honfoglalás kori magyaroknak is lakóépülete volt. A nagyobb haszonállatokat tartó közösségekhez köthető életforma során alakult ki ez a rácsos falú, kupolás tejtű, nemezzel borított, sátorszerű építmény. A jurta jelentősége abban állt, hogy szétszerelve könnyen tovább lehetett vele vándorolni, ami az évszakok változása által meghatározott sztyeppe életmód (téli–nyári szállás), a költözködés szempontjából rendkívüli fontossággal bírt.

Mayer Árpád vezetésével Balatonalmádiban van egy lelkes kis csapat – a Nomádjurta csapata –, amely az archaikus emlékek és ismeretek tiszteletben tartása mellett ápolja a jurta hagyományát. E küldetésben az építészeti értékek mellett a jurta szellemisége is központi szerephez jut, csakúgy, mint a modern technológiák és anyagok használata. Árpád, akit neve és identitáskeresése is kötelezte, hogy eleink világát megismerje, még egészen fiatalon bukkant rá Dümmerth Dezső: Az Árpádok nyomában c. könyvére, majd az első könyv után jött a többi. A hagyomány iránti érdeklődés mellett akkoriban baráti körben téli túrákat szerveztek a Bükkbe, ahol ún. „lakóbarlangokban” szálltak meg. Az egyik évben ugyanezen baráti körrel arra jutottak, hogy a lakóbarlangot jurtára cserélik, melyet maguk építenek. Leginkább a „nomádság” érdekelte őket, ugyanaz a magukra utaltság, ami a túrákon is velük volt. A hagyomány iránti érdeklődés, a nomád lét kihívásokkal teli izgalma és a jurta így kapcsolódott össze, s így jelölte ki az irányt: Nomádjurtát. 2006-ban Árpád számos olyan rendezvényen is részt vett, ahol jurták álltak. Többen voltak, akik

már jó ideje készítettek jurtákat Magyarországon, igaz – meglátása szerint – olykor a lelkesedés még nagyobb volt, mint a tapasztalat. A jurta szerkezetének csodája, zsenialitása már elsőre lenyűgözte. Mivel építőmérnökként végeztem, a csodálat mellett bőven jutott hely annak is, hogy értem, érzem a történetet, amelyet a jurta faszervezete mesél. Ámulatba ejtett, amiből máig nem ocsúdtam fel. Még ebben az évben lázas tervezés következett, majd irány a fatelep – meséli Árpád. Édesapám remekül barkácsolt. Ha kellett, garázst épített, ha kellett, konyhabútort. Értett az anyaghoz, mindenre megtanított, amit fémmel, fával csinálni lehetett. Az egyetemen – bár nem tudtam róla – mindent megtanultam, amit a jurta tervezéséhez és a szerkezet felépítéséhez tudni kell. A legfontosabb ismereteim alapját jelenleg is olyan épületfizikai szempontok figyelembevétele jelenti, melyeket az Épületszerkezetek tárgy keretében oktattak.

Aztán jött száz kérdés és száz válasz. Számtalan személyes és telefonos érdeklődés, számtalan hasznos jótanács. Jöttek találkozások jurtákkal, és hibákkal, melyek fura felelősségérzetet keltettek

Mayer Árpád

bennem. Tudtam, hogy egy-egy jurta minden felmerülő problémája elkerülhető lett volna. Hívtak, hogy tegyem rendbe, javítsam meg. Volt, hogy tiltakoztam, de elkerülhetetlen volt szembenézni az elégtelen megoldásokkal, az átgondolatlan anyagválasztásokkal, az elhibázott technológiákkal. Néha úgy fogalmazok, hogy tudásom nagyobb része abból származik, hogy láttam, hogyan nem szabad csinálni. Az első jurtas kalandunk 2007 januárjában vált valóra: elkészült az első jurtánk – mondja Árpád, aki a jurta szellemi erőterének világába az alábbi módon ad bepillantást:

A jurta szerkezete egy univerzális struktúra. A mongol jurta statikai modellje három egyenes vonalból és egy kötélből áll. Ennél egyszerűbb tartószerkezetet – a lehatárolt belső tér nagyságát és a szerkezeti elemek keresztmetszeti méreteit nézve – nem is lehet elképzelni. A jurta maga a világmindenség. Szabályos kör alakja leképezi a teremtett világot.

Jurta szerkezete

Tündök és istenfák

Az alsó és felső világ összefonódása

A felső világ: a tündök és a tetőrudak

A JURTA: A SZELLEM TERE

Az alsó világ rácsozata a jobbra és balra „hordó” kerege-lécek alkotta hálózat mi mást szimbolizálna, mint az evilági dualitás alapstruktúráját. A férfi és női minőség egymással alkotott hálózatában a hagyományos jurtáknál a kapcsolat a bőr(!), mely szegek formájában köti össze, érinti egymáshoz, hozza kölcsönhatásba a léceket. Minden lécnek illeszkedni kell a másikhoz, vagyis meg kell hajoljanak, és saját tengelyük körül is el kell forduljanak. Ez az alázatot szimbolizálja, ami – ahogy azt Szent István óta tudjuk – az egyedüli, ami felemel.

A felső világ egy tiszta centrális erő-tér. Minden rúd a jurta tengelyébe fut, ill. fut ki abból. A rudakat egy gyűrű kapcsolja össze a jurta tengelyében. A gyűrű neve: tündök. A magyar nyelv egyik legvarázslatosabb szava,

mivel a létezés egyik legalapvetőbb misztériuma tükröződik benne. A lét és nemlét ugyanabban a szóban. Ahogy a dolgok feltűnnek, aztán eltűnnek. Ez a misztikus kapcsolat tündöklük a fejünk felett a jurtában és a nomádságban egyaránt. A külső és a belső tér, átvitt értelemben az embert körülvevő világ és a saját belső világa. Ebben az értelemben a jurta egésze egy leképezés, mely oda-vissza tükrözi a külső és a belső világot. A rudazat a nap sugarait, a külső és belső tűz tükrök kapcsolatát jelképezi, a tündök alatti belső tűz és a külső világ külső nap-tüze összekapcsolása révén. Az istenfák támasztják a tündököt, összekötve az Eget – a felső világot, és a Földet – az alsó világot.

A jurta tehát egy mágikus tér, melynek erejét bárki érezheti, aki

belép. Ez a szelídség, ez a béke, ami utoléri itt az embert, az első érzés, ami a hatalmába keríti. Ősi erőkből fakadó harmónia.

A jurta szerkezeti elemei nagy darab-számban, és ennek megfelelően kis keresztmetszeti mérettel készülnek. A teherelosztás – minél nagyobb az elemszám – annál egyenletesebb. A szerkezet egészét nézve nem kell különösebb feszültségcsúcsokkal számolni, ugyanakkor fontos, hogy minden elem kivegye a részét a terhek viseléséből, így az alapanyag minősége kulcskérdés. A megfelelő faanyag minden esetben asztalos minőségű, azon belül is javarészt csomómentes. A fa rugalmas anyag, így a szerkezeti elemek által viselt terhek alakváltozásokat okoznak. Akkor működik ideálisan a szerkezet, ha a bekövetkező alakváltozás mértéke az azt előidéző

erőkkel minden elem vonatkozásában nagyjából azonos, vagyis az elemek rugalmassági modulusa közel állandó. A szerkezet egészét tekintve így minimalizálhatók a feszültségcsúcok. Ezért készül egy jurta adott szerkezeti egységének minden eleme ugyanabból a szállítmányból. Napjainkban az Egyesült Államokban készült modern jurták leggyakoribb alapanyaga az ott őshonos duglászfenyő. Mi leginkább vörösfenyőt és borovit használunk, persze alkalmazunk rétegragasztott szerkezeti elemeket is. Egy hagyományőrző barátom mondta egyszer: Ha eleink ismerték volna a kevlárt és a szénszálat, akkor abból építettek volna jurtát. Ezen elveket követjük mi is, és a funkciót, az igénybevételeket, és nem utolsósorban az esztétikumot tartjuk szem előtt, amikor az anyagokat kiválasztjuk. Jó sorsunknak köszönhetően a közelben van egy remek beszerzési forrásunk, akik sok éve ismernek és már megszokták a magas elvárásokat. A szerkezet elemeinek beszerzésén túl az egyedi méretű nyílászárókat is itt készítjük, melyekkel kapcsolatban a minőségi követelmények hasonlóan szigorú-

ak. Mivel a nagyobb mennyiségű, és nagyobb gépkapacitást igénylő durva alakítást beszállító partnerünk elvégzi, a saját gépparkunk nem sokban tér el egy jól felszerelt házi barkácműhelytől. A különböző forgácsoló gépek használata mellett a kerege léceinek hajlítását egy

megoldást, mely csúcsmínőségű anyagok felhasználásával, a legújabb technológiák alkalmazásával és természetesen magas színvonalú kivitelben alkalmassá tesz egy jurtát arra, hogy hosszú távon biztosítson az esztétikum mellett magas komfortot, életvitelszerű

A jurtákkal szemben támasztott magasabb igények kielégítésére számos, különböző iparágakban járatos anyag- és technológiai megoldás egyesítésére volt szükség.

meglehetősen egyszerű, de annál nagyszerűbb technológiával oldjuk meg, amihez különösebb tudással nem, mind inkább némi kreativitással kell rendelkezni, persze nem árt ismerni a fenyő gyantatartalmának köszönhető, és jól kihasználható tulajdonságait.

A jurtákkal szemben támasztott magasabb igények kielégítésére számos, különböző iparágakban járatos anyag- és technológiai megoldás egyesítésére volt szükség. A többéves tervezés és fejlesztés eredményeként megalkottuk azt a

használatot – mondja Mayer Árpád.

A jurták iránt érdeklődők elképzeléseit ismerve, ugyanis hamar világossá vált: olyan jurtákra van igény elsősorban, amelyekben lakni lehet. Innen jött a „Lakójurta” elnevezés. A cél egyértelművé vált: minden évszakban használható, és a természetes komfortigényeknek megfelelő lakótér kialakítása.

Ismerve számos hibás elgondolást, megannyi olcsó, de alkalmatlan – és sok esetben egészségre káros – anyagot, és persze azon problémákat, melyeket az ezen anyagokból felépített jurták a használóiknak okoztak, arra az elhatározásra jutottunk, hogy minden klasszikus „jurtahibát” száműzünk, még akkor is, ha ez esetenként a hagyományos megoldások újragondolását, vagy épp az előállítás költségeinek olykor jelentős növekedését is igényli.

Az időtállóság és az esztétikum mellett figyelembe vettünk olyan természetes igényeket is, mint a világos belső tér, vagy épp a karbantartási igény minimalizálása. Ma már magától értetődő követelménynek tekinthető egy modern jurtában a plexibúrával fedett tündök, mint állandó felülvilágító, mely az időjárási viszonyoktól

Korszerű nyílászárók a jurtán

Jurta belső berendezése

függetlenül gondoskodik a belső tér természetes megvilágításáról télen-nyáron. Hasonlóan érthető az az igény is, hogy a jurta ne feladat legyen a használójának, hanem szolgálja, kiszolgálja őt hosszú távon és megbízhatóan.

Az általunk alkalmazott passzív szigetelőrendszer gondoskodik erről, függetlenül az időjárási körülményektől és a használat jellegétől. Emellett ma már a legmodernebb hőszivattyúk alkalmazása is általánossá válik,

melyekkel kiemelkedő költséghatékonyság mellett a legmagasabb komforttal biztosítható a lakójurta fűtése, illetve hűtése.

A jurta a múltunk része. Azon dolgozunk, hogy a jövőnké is legyen. Valahogy így:

*„Fékezd be a hétköznapod:
lassíts kicsit, állj meg középen...
Ott, ahol minden érzékelés
egyforma távolságból ér oda Hozzád,
s az anyag visszhangozza a moz-
dulatot.*

*Ahol megül Benned a csend
és átölel a tér, ahol körötted
rácok nélkül fut vissza
önmagába a horizont.*

*Nézz fel:
ablaka nyílik
homlokod fölött
minden gondolatnak...”*

(Bara Ivetta)

<http://www.nomadjurta.hu>